

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาคุณค่าด้านอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนนเพื่อการสร้างมูลค่าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์” เป็นการศึกษาถึงบริบทสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลต่อการประกอบสร้างให้ตัวบุคคลเกิดจากการต่อต้าน ขบถต่อวัฒนธรรมกระแสหลักและได้สร้างตัวตนในกระแสรองจนเกิดกลุ่มวัฒนธรรมย่อย เกิดอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มในการผลิตและสร้างสรรค์งานศิลปะของตนเองขึ้น โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่ออธิบายถึงบริบทของสังคมไทย และอัตลักษณ์ของศิลปินที่มีต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะข้างถนน โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธี Methodological Triangulation ซึ่งประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) โดยศึกษากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักศิลปินข้างถนน และกลุ่มภัณฑารักษ์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านศิลปะ ซึ่งวิธีการดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

- 3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มศิลปินข้างถนน โดยผู้วิจัยจะคัดเลือกศิลปินข้างถนนที่มีผลงานได้รับการยอมรับ อีกทั้งผลงานได้ลงตีพิมพ์ในวารสารศิลปะ หรือมีการแสดงผลงานอย่างสม่ำเสมอในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา โดยผู้วิจัยเริ่มทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากศิลปินข้างถนนในกรุงเทพมหานครก่อน จากนั้นผู้วิจัยจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากการแนะนำต่อๆ กันไป (Snow Ball) เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการและสามารถให้ความรู้และข้อมูลในประเด็นดังกล่าวได้มากที่สุด โดยจะทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มศิลปินข้างถนนทั่วประเทศไทย โดยมุ่งสัมภาษณ์ในประเด็นของบริบททางสังคม ประเภทของศิลปะข้างถนน ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอผลงาน การสื่อความหมายในผลงาน รวมถึงอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนนด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มศิลปินข้างถนนในการสร้างสรรค์งานศิลปะข้างถนนตามที่ต่างๆ

วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการแนะนำต่อๆ กันไป (Snow Ball) นั้น เป็นวิธีการศึกษากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ยากแก่การเข้าถึง โดยผู้วิจัยต้องสร้างความสนิมสนมคุ้นเคยกับตัวอย่างแรก และขอความร่วมมือจากตัวอย่างแรกให้ช่วยหาบุคคลที่ตนเองรู้จักที่มีคุณสมบัติที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาจนได้จำนวนตัวอย่างที่มากพอ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544 : 118) โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากการบอกถึงความสนใจในการทำวิจัยเรื่องดังกล่าวให้ศิลปินข้างถนนคนแรกที่ผู้วิจัยรู้จัก ได้แก่ Yearo GFL ซึ่งเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ผู้วิจัยทำการสอนอยู่ ให้ช่วยพาผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และช่วยแนะนำ คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่นๆ ได้ง่ายมากขึ้น

การนัดสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้วิจัยนั้น เวลาและสถานที่จะขึ้นอยู่กับความสะดวกของศิลปินเป็นหลัก เนื่องจากศิลปินบางคนทำงานในช่วงเวลากลางวัน ทำให้ช่วงเวลากลางวันเป็นเวลาพักผ่อนของศิลปิน อีกทั้งศิลปินบางคนยังมีงานประจำทำอยู่ด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพยายามวางตัวให้เป็นเหมือนเพื่อนกับกลุ่มศิลปินข้างถนน มีการสร้างความสนิทสนม โดยไม่ได้แสดงตัวตนอย่างชัดเจนว่าเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมากนัก เนื่องจากผู้วิจัยเห็นด้วยกับที่ ยศ สันตสมบัติ (2555 : 86) กล่าวว่า การวางตัวให้อยู่ในฐานะทัดเทียม หรือเป็นเพื่อน น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลมากกว่าการทำตัวเป็นครูบาอาจารย์ และผู้วิจัยก็พบจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ว่าการวางตัวในลักษณะดังกล่าวนี้ ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าถึงกลุ่มศิลปินข้างถนน และทำให้

กลุ่มศิลปินข้างถนนเปิดใจคุยกับผู้วิจัยในฐานะเพื่อนด้วย โดยกลุ่มศิลปินที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้วิจัย ประกอบไปด้วย

- Yearo เป็นศิลปินคนแรกที่ถูกผู้วิจัยได้เข้าถึงและทำการสัมภาษณ์ เนื่องจาก Yearo เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีที่ผู้วิจัยทำการสอนอยู่ และมีความสนิทสนมกันเป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือให้แนะนำศิลปินข้างถนนที่มีคุณสมบัติตรงตามที่ต้องการ

- Leo เป็นศิลปินที่ Yearo แนะนำให้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ เนื่องจากเขาเป็นศิลปินที่มีผลงานได้รับการยอมรับในจังหวัดนครราชสีมา และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่ม TMC ผู้วิจัยจึงได้ทำการติดต่อไปยัง Leo เพื่อขอทำการสัมภาษณ์ โดย Leo ได้นัดสัมภาษณ์ที่อาคารร้างห้าแยกห้วยรถไฟ ที่จังหวัดนครราชสีมา

- Klong เป็นศิลปินที่เป็นเพื่อนสนิทของ Leo ที่ผู้วิจัยได้รับการแนะนำมาจาก Leo เนื่องจาก Leo และ Klong ได้เคยร่วมงานในการแข่งขัน Wall Lords 2014 และ Klong เป็นศิลปินที่รู้จักกันดีในแถบอัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามผู้วิจัยได้ทำการขอนัดสัมภาษณ์กับ Klong และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดย Klong ได้นัดให้ผู้วิจัยมาพบที่หอศิลป์กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเขาต้องเข้ามาซื้อสี เพื่อไปสร้างสรรค์ผลงาน

- นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากเพื่อนๆ ของนักศึกษาในการเข้าถึง Floyd Floyd ซึ่งเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงที่จังหวัดขอนแก่น และได้รับการตอบรับให้เข้าทำการสัมภาษณ์ได้ที่จังหวัดขอนแก่น

- จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการติดต่อไปยัง Bonus TMC บรรณาธิการนิตยสาร Goplay ในเวลาต่อมาได้ปรับตัวเป็น E-Magazine เพื่อให้ทันต่อสังคมออนไลน์มากขึ้น โดยการติดต่อผ่านทาง Facebook เพื่อขอทำการสัมภาษณ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเขาได้นัดให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยที่หมู่บ้านกลางเมือง มอนติคาร์โล รัชวิภา ซึ่งเป็นที่ตั้งของนิตยสาร GoPlay ที่เขาเป็นเจ้าของ

- Pakorn เป็นศิลปินรุ่นบุกเบิกในช่วง 20 ปีที่มีการเข้ามาของศิลปะข้างถนนในประเทศไทย เคยได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ในการประกวด Graffiti Red Bull X-Park Graffiti Contest ในปี พ.ศ. 2545 และรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 จากการประกวดงาน SINGHA SODA Battle of the Year Thailand 2005 โดยผู้วิจัยได้รับการแนะนำให้ทำการสัมภาษณ์จาก Bonus โดยผู้วิจัยได้ทำการติดต่อขอสัมภาษณ์ Pakorn ในทันที และได้รับการตอบรับให้ทำการสัมภาษณ์โดยนัดสัมภาษณ์ที่เมเจอร์ รัชโยธิน ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใกล้กับที่ทำงานของเขา

- Dea1 ศิลปินจากจังหวัดปัตตานี เป็นอีกหนึ่งศิลปินรุ่นบุกเบิกในการสร้างงานศิลปะข้างถนนในยุคแรก ที่ผู้วิจัยได้ติดตามผลงานผ่านทาง Facebook และ Instagram ระยะเวลาหนึ่ง และเป็นศิลปินที่ Pakorn แนะนำ โดยเขาเคยได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับที่ 1 ในการประกวด Graffiti Red Bull X-Park Graffiti Contest ในปี พ.ศ. 2544 และรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 จากการประกวดงาน SINGHA SODA Battle of the

Year Thailand 2004 ผู้วิจัยได้ขอเบอร์โทรศัพท์จากเขาผ่านทาง Facebook และได้ทำการนัดสัมภาษณ์เขา โดยเขานัดให้ผู้วิจัยไปทำการสัมภาษณ์ได้ที่กรุงเทพมหานคร ในระหว่างที่เขา กำลังสร้างสรรค์ผลงานของเขาใน บริเวณอาคารร้าง แถวตลาดสามย่าน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้สังเกตการสร้างสรรคผลงานของเขาในระหว่างที่รอ สัมภาษณ์ด้วย

- Gor เป็นอีกหนึ่งศิลปินที่ผู้วิจัยต้องการจะสัมภาษณ์ และถือเป็นความโชคดีของผู้วิจัยที่พบเจอกับ เขาโดยบังเอิญในวันที่นัดสัมภาษณ์ Dea1 โดยเขาได้มาสร้างสรรค์งานศิลปะข้างถนนในสถานที่เดียวกัน ผู้วิจัย ได้เข้าไปทำความรู้จักและขอนัดสัมภาษณ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากเขาเป็นอย่างดี

- Trick เป็นศิลปินอีกคนหนึ่งผู้วิจัยเคยพบเจอมาก่อนที่จะทำการวิจัยในเรื่องดังกล่าว และเป็น ศิลปินที่มีการสร้างสรรค์ผลงานตลอด โดยเขามีพื้นเพเป็นคนจังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อขอ สัมภาษณ์ Trick โดยสถานที่ที่นัดสัมภาษณ์คือ บริเวณใต้สะพานหัวช้าง ริมคลองแสนแสบ ซึ่งเป็นสถานที่ที่เขา เคยมาสร้างสรรค์ผลงาน และมีผลงานศิลปะข้างถนนยาวตลอด 2 ฝั่งคลอง โดยหลังจากทำการสัมภาษณ์เสร็จ เรียบร้อย เขาได้พาผู้วิจัยเดินชมผลงานศิลปะข้างถนนตลอดริมคลองแสนแสบตลอด 2 ฝั่งคลอง

- Jecks mural arts ศิลปินชาวกรุงเทพฯ เขาเป็นศิลปินอีกคนที่ผู้วิจัยได้รับการแนะนำมาจาก Trick โดย Jecks mural arts มีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้างถนนอย่างต่อเนื่อง และสามารถพบเห็นงานของเขา ได้มากในบริเวณชุมชนหัวตะเข้ ผู้วิจัยได้นัดขอสัมภาษณ์จากเขา โดยเขาเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ ในโรงเรียนสอนศิลปะ ที่ลาดกระบัง ซึ่งเขากำลังจะเปิดกิจการในอีกไม่นาน

- Asin เป็นศิลปินที่มีพื้นเพเป็นชาวอุดรดิตถ์ แต่ได้เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ และสามารถพบเห็นงาน ของเขาได้ในบริเวณแถบลาดพร้าว ผู้วิจัยรู้จัก Asin จากการแนะนำของ Jecks mural arts และทำการขอ เบอร์โทรศัพท์เพื่อนัดสัมภาษณ์

- Bang เป็นศิลปินชาวราชบุรี ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มศิลปินหัวก้าวหน้าของจังหวัดที่ร่วมจัดกิจกรรมศิลปะ ภายในจังหวัด ที่มีผลงานปรากฏอย่างแพร่หลายในจังหวัด ผู้วิจัยได้ทำการขอนัดสัมภาษณ์เขาผ่านทาง Facebook โดยเขานัดให้ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ที่ตลาดปลาสวยงาม ที่จังหวัดราชบุรี โดยการเดินทางไปจังหวัด ราชบุรีนั้น ผู้วิจัยได้มีเป้าหมายในการสัมภาษณ์ Kong อีกหนึ่งคน แต่การติดต่อเพื่อขอเข้าพบไม่เป็นผล เนื่องจาก Kong ติดภารกิจ

- Zionburi เป็นอีกหนึ่งศิลปินที่มีชื่อเสียงชาวราชบุรี ที่ผู้วิจัยได้รับการแนะนำว่าต้องไปทำการ สัมภาษณ์ให้ได้จาก Bang และด้วยความที่ Zionburi รู้จักกับ Yearo GFL ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของผู้วิจัย จึงได้นัด ให้ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ Zionburi ที่บริเวณสามย่าน ในวันที่เขาและกลุ่มเพื่อนศิลปินเข้ามาสร้างสรรค์งานศิลปะ ในบริเวณดังกล่าวในรูปแบบ Production ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกันกับที่ผู้วิจัยได้นัดสัมภาษณ์กับ Dea1 มาก่อน หน้านี้ และการเข้าไปสังเกตการทำงานของกลุ่มศิลปินในครั้งนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้ลองสร้างสรรค์งานศิลปะข้าง

ถนน และยังได้พบกับศิลปินคนอื่นๆ จึงทำให้ผู้วิจัยขอนัดสัมภาษณ์ได้อีกหลายคน ได้แก่ Domuntum, Chunsmith และ Mr Bows

- Poyd1 เป็นอีกหนึ่งศิลปิน ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้างถนนในยุคแรกๆ ของประเทศไทย เขาเป็นศิลปินที่มีพื้นเพเป็นคนภาคเหนือ เขาได้เริ่มสนใจสร้างสรรค์งานศิลปะข้างถนนตั้งแต่สมัยยังเป็นนักศึกษาอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ และในปัจจุบันเขายังเป็นเจ้าของร้าน BKK Graff ซึ่งเป็นร้านขายสินค้าสำหรับการสร้างสรรค์งานศิลปะข้างถนนอย่างครบวงจร และเป็นที่รู้จักของศิลปิน ผู้วิจัยได้พบเจอกับเขาโดยบังเอิญในขณะที่นัดสัมภาษณ์กับ Klone จึงเข้าไปแนะนำตัว และขอนัดทำการสัมภาษณ์ ซึ่งเขาได้ให้ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ในร้าน BKK Graff

- Muay Cola เป็นศิลปินชาวเชียงใหม่ ที่มีพื้นเพถิ่นกำเนิดจากภาคใต้ ที่ผู้วิจัยขอนัดสัมภาษณ์ผ่านทาง Facebook การสัมภาษณ์ Muay Cola ผู้วิจัยได้เดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ และพบความเชื่อมโยงกันของกลุ่มศิลปินทางภาคเหนือที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเป็นกลุ่มใหญ่

- Mee Mhar Ismar เป็นอีกหนึ่งศิลปินชาวเชียงใหม่ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของ Muay Cola โดยในวันของผู้วิจัยนัดสัมภาษณ์ Muay Cola ที่เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้พบกับเขา และมีโอกาสได้ทำการสัมภาษณ์เขาในวันเดียวกันด้วย

- Alex Face เป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก และมีผลงานเป็นที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ เขาได้รับเชิญให้เดินทางไปโชว์การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้างถนนในหลายๆ ประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เยอรมัน อังกฤษ เป็นต้น ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบกับ Alex จากการแนะนำต่อๆ กันมาของศิลปิน และมีโอกาสได้พูดคุย จึงได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการทำการวิจัย ซึ่ง Alex ได้ โดยนัดให้ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ที่บ้านของเขาที่อยู่พุทธมณฑลสาย 2 ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง และทำให้ผู้วิจัยได้พบเห็นผลงานศิลปะด้านอื่นอีกหลายชิ้นของเขา

- บอญ เป็นศิลปินในงามีตที่ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ และเสียดสีกับสังคมไทยคนหนึ่ง มักจะไม่ออกงานสังคมเท่าไรนักในการทำงาน Production หรือ Meeting แต่ก็จะสร้างสรรค์งานไปควบคู่กับ Alex Face เสมอ และจัดเป็นศิลปินข้างถนนคนหนึ่งที่มียุทธศิลป์กับศิลปินรุ่นใหม่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้างถนนของตัวผู้วิจัยเอง ก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยทำความเข้าใจ และสามารถคัดกรองกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยกิจกรรมแรกๆ ที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ กิจกรรม A la art wall competition ความหลากหลายที่ลงตัว จัดขึ้นที่มาบุญครอง เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์กับผู้วิจัยในการทำความเข้าใจและสร้างเครือข่ายกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในกิจกรรมดังกล่าวนี้ ได้เป็นศูนย์รวมศิลปินข้างถนน

ที่มีชื่อเสียงเข้ามาอยู่ในงานนั้นเป็นจำนวนมาก หลังจากที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้วิจัยกับกลุ่มศิลปินได้เป็นอย่างดีอีกด้วย โดยผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์เชิงลึกกับศิลปินที่มีการสร้างสรรค์ผลงานอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา และมีผลงานเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งศิลปินต้องการมีส่วนร่วม และเต็มใจให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี

2. กลุ่มภัณฑารักษ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ โดยผู้วิจัยจะคัดเลือกภัณฑารักษ์ที่มีผลงานที่ได้รับการยอมรับ มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการธุรกิจศิลปะ โดยมีการคัดเลือกภัณฑารักษ์ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการธุรกิจศิลปะอย่างน้อย 5 ปี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์และคุณค่าของงานศิลปะข้างถนน จากนั้นผู้วิจัยจะใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากการแนะนำต่อๆ กันไป (Snow Ball) เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ความรู้และข้อมูลในประเด็นดังกล่าวได้มากที่สุด โดยผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากศิลปินข้างถนนที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ให้ช่วยแนะนำภัณฑารักษ์ที่ตนเองรู้จักให้กับผู้วิจัย จากนั้นผู้วิจัยจึงทำการติดต่อไปยังภัณฑารักษ์ เพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ ซึ่งภัณฑารักษ์ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยภัณฑารักษ์ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้วิจัยประกอบไปด้วย

- จารุต วงศ์คำจันทร์
- พรรณทิพย์ ก่อทอง
- ณรงค์ศักดิ์ นิลเขต

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของศิลปินข้างถนน โดยในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของข้อคำถามก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจริง โดยผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ซึ่งได้แก่ แนวคำถามที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกไปปรึกษา

- รศ.กมล เผ่าสวัสดิ์ อาจารย์ประจำภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผศ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ผศ.สุวรรณี เครือปาน อาจารย์ประจำสาขาศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ซึ่งทั้ง 3 ท่านเป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยครั้งนี้ เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแนวข้อคำถามให้มีความครบถ้วน เหมาะสม และทำการทดสอบสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักศิลปินข้างถนน และภัณฑารักษ์ก่อนเก็บข้อมูลจริง เพื่อทำการทดสอบความเหมาะสมและความเข้าใจในแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกก่อนการเก็บข้อมูลจริง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบ Methodological Triangulation กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั่วประเทศ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากรศิลปินข้างถนนที่ได้รับการยอมรับในวงการศิลปะในประเทศไทย โดยผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลจากศิลปินข้างถนนในกรุงเทพมหานครก่อน จากนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างที่เลือกจากการแนะนำต่อๆ กันไป เพื่อกระจายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักไปยังทุกภาคทั้งประเทศไทย ซึ่งวิธีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในลักษณะดังกล่าวนี้ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่สามารถให้ความรู้และข้อมูลได้มากที่สุด (ชาย โพธิ์สิตา, 2550 : 131 -132) โดยพื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 6 ภาคใหญ่ๆ ทั่วประเทศไทย ได้แก่

ภาคเหนือ

- กำแพงซอยหมู่บ้านรวมโชค แควมมหาวิทยาลัยพายัพ อำเภอเมือง จังหวัด

เชียงใหม่

- กำแพงในโรงแรมฟูรามา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- นิมมานเหมินท์ซอย 5 จังหวัดเชียงใหม่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- อาคารร้างห้าแยกห้วยรถไฟ จังหวัดนครราชสีมา
- กำแพงริมถนน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ภาคใต้

- อาคารร้างริมถนนเพชรเกษม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- หาดหินงาม อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคตะวันออก

- ถนนเบญจมาชูทิศ อำเภอเมือง จ.จันทบุรี

ภาคตะวันตก

- ได้สะพานข้ามทางแยก บ้านดอนตุม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
- กำแพงซอยสัจจาภิรมย์ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
- ตลาดกลางปลาสวยงาม จังหวัดราชบุรี
- เขื่อนไม้เต็ง จังหวัดราชบุรี

ภาคกลาง

- ถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร
- ริมคลองแสนแสบ บริเวณใต้สะพานหัวช้าง กรุงเทพมหานคร
- อาคารร้าง หลังตลาดสามย่าน กรุงเทพมหานคร
- สวนหย่อมเฉลิมหล้า ราชเทวี กรุงเทพมหานคร
- พื้นที่ร้างริมถนนพระรามที่ 3 บริเวณวัดทองบน กรุงเทพมหานคร
- พื้นที่ร้างถนนพระราม 3 บริเวณวัดดอกไม้ กรุงเทพมหานคร
- กำแพงบริเวณถนนพุทธมณฑลสาย 2 กรุงเทพมหานคร
- อาคารร้างริมถนนบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร
- กำแพงสวนสัตว์เขาดิน กรุงเทพมหานคร
- อาคารบริเวณเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร
- ลาดกระบัง เขตจระเข้ น้อย กรุงเทพมหานคร
- อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพมหานคร
- เอกมัย กรุงเทพมหานคร
- มักกะสัน กรุงเทพมหานคร
- กล้วยน้ำไท กรุงเทพมหานคร

การคัดเลือกสนามวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มทำการสำรวจไปยังสถานที่ต่างๆ ทั้ง 6 ภูมิภาคของประเทศไทยที่มีผลงานศิลปะข้างถนนปรากฏอยู่ รวมถึงการสังเกตผลงานศิลปะข้างถนนตามสถานที่ต่างๆ ที่ผู้วิจัยอาจจะพบเจอโดยบังเอิญ ไม่ว่าจะเป็นตามอาคารร้าง กำแพง ป้ายรถเมล์ สะพานลอย ตู้โทรศัพท์ เสาใต้สะพานข้ามแยกต่างๆ ป้ายบอกทาง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ขอความช่วยเหลือไปยังศิลปินศิลปะข้างถนนที่ผู้วิจัยรู้จักให้แนะนำผู้วิจัยให้เข้าร่วมในกิจกรรมการสร้างสรรคผลงานศิลปะข้างถนนตามกิจกรรมต่างๆ

โดยเริ่มจากการเข้าร่วมในงาน A la art wall competition ความหลากหลายที่ลงตัว ที่จัดขึ้นที่มาบุญครอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานแรกๆที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการสังเกตการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินข้างถนน และเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกลุ่มศิลปินข้างถนนด้วย และอีกกิจกรรมที่ทำให้ผู้วิจัยได้พบกับศิลปินข้างถนนและสามารถสร้างเครือข่ายกับกลุ่มศิลปินข้างถนนได้มากขึ้น คือ งาน Croco head htk ที่ชุมชนหัวตะเข้ หลังจากนั้น ผู้วิจัยก็ยังได้เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอีกบ่อยครั้งและทำความคุ้นเคยกับกลุ่มศิลปินมากขึ้นตามลำดับ

โดยในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักศิลปินข้างถนนและกลุ่มภัณฑารักษ์ โดยในระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น ผู้วิจัยจะมีการบันทึกเสียง และจดบันทึกคำสัมภาษณ์ต่างๆ อย่างละเอียด ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับที่พัฒนา กิติอาษา (2555 : 127) กล่าวว่า ในการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ หลักการสำคัญคือ จดทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ผู้ให้ข้อมูลเราพูด จดทุกสิ่งทุกอย่างตามที่สายตาเราเห็น หูเราได้ยิน ประสาทเราสัมผัสได้ และสมองเราคิดและผลิตออกมาเป็นภาษา ยิ่งเราได้ข้อมูลละเอียดเท่าไร ยิ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ของเราเท่านั้น

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กับศิลปินข้างถนน โดยผู้วิจัยจะเข้าทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะข้างถนน อาทิเช่น การรวมกลุ่มของศิลปินข้างถนนในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะตามที่ต่างๆ รวมทั้งการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของศิลปินข้างถนนเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ไม่สามารถเข้าถึงได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก อีกทั้งการสังเกตจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตีความและเข้าใจถึงพฤติกรรมต่างๆ ได้ (Maxwell, 1996 อ้างถึงใน Min Jeong Ko, 2008 : 48) และยังช่วยเพิ่มความกระจ่างและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วย โดยกิจกรรมแรกๆที่ผู้วิจัยเข้าร่วมได้แก่ กิจกรรม A la art wall competition ความหลากหลายที่ลงตัว ที่จัดขึ้นที่มาบุญครอง ถือได้ว่าเป็นงานแรกๆที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินข้างถนน และเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกลุ่มศิลปินข้างถนนด้วย และอีกกิจกรรมที่ทำให้ผู้วิจัยได้พบกับศิลปินข้างถนนและสามารถสร้างเครือข่ายกับกลุ่มศิลปินข้างถนนได้มากขึ้น คือ งาน Croco head htk ที่ชุมชนหัวตะเข้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีโอกาสเข้าร่วมงานกำแพงศิลปะเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จัดขึ้นโดยมหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้ทำการเชิญศิลปินที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์มาก่อนหน้านี้เข้าร่วมสร้างสรรค์ผลงานในงานดังกล่าว และการจัดมีตติ้งกันเองเพื่อทำงาน Production บนเงื่อนไขไม่แต่ง

จังหวัดราชบุรี โดยมีศิลปินเข้าร่วมอย่างเป็นกันเอง ได้แก่ Abi, Asin, Jecks mural arts, Yearo GLF, Chunsmith, Mr.Bows, BigK, Ohae Rga, Ironskin Jartown ทำให้ผู้วิจัยได้สังเกตการสร้างสรรคผลงานของกลุ่มศิลปินข้างถนนได้อย่างใกล้ชิด ได้เห็นถึงขั้นตอนในการสร้างสรรค์ศิลปะข้างถนน อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการสร้างสรรค์งาน และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นของศิลปิน อารมณ์ น้ำเสียง ทักษะคติ สีน้ ในการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ไม่สามารถเข้าถึงได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย

ในการเตรียมตัวก่อนเข้าสนามวิจัยของผู้วิจัยนั้น ตัวผู้วิจัยอาจจะไม่ได้ถือว่าเป็นคนนอกวัฒนธรรมมากนัก เนื่องจากผู้วิจัยมีความสนใจในงานศิลปะข้างถนน และมีติดตามผลงานของศิลปินข้างถนนหลายๆ คนผ่านทางสื่อต่างๆ รวมทั้งมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานศิลปะข้างถนนมาระยะหนึ่งแล้ว เพียงแต่ผู้วิจัยยังไม่เคยได้มีโอกาสลงมือสร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้างถนนเท่านั้น ดังนั้นการปรับตัว การปรับทัศนคติ หรือการทำความเข้าใจกับงานศิลปะข้างถนนจึงไม่ใช่เรื่องยากนักสำหรับผู้วิจัย แต่จากการที่ผู้วิจัยไม่เคยได้มีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานศิลปะข้างถนนนั้น อุปสรรคแรกที่สำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยต้องมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดีก่อนเข้าสนามวิจัยคือ ผู้วิจัยไม่มีเครือข่ายกับศิลปินข้างถนน มีเพียง Yearo GFL ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีที่ผู้วิจัยทำการสอนอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้นที่ผู้วิจัยมีความสนิทสนมมากพอที่จะให้ช่วยแนะนำศิลปินข้างถนนคนอื่นๆ ให้ผู้วิจัยเข้าถึงได้ ดังนั้นการสร้าง และพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มศิลปินข้างถนน จึงเป็นเรื่องสำคัญเรื่องแรกๆ ที่ผู้วิจัยต้องคำนึงถึง

การเข้าร่วมในกิจกรรมการสร้างสรรคผลงานศิลปะข้างถนนต่างๆ ในช่วงแรก ถือได้ว่าเป็นการเตรียมตัวก่อนเข้าสนามวิจัยอย่างเต็มตัวของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับกลุ่มศิลปินข้างถนนนั้น มีส่วนอย่างมากในการช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสร้าง และพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มศิลปินข้างถนนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ถึงวิถีคิด วิธีการสื่อความหมายในผลงานชิ้นต่างๆ ของศิลปินแต่ละคนอีกด้วย และเมื่อเกิดความสนิทสนมกับศิลปินในระดับหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยจึงขอหมายเลขโทรศัพท์ หรือ Facebook รวมถึง Instagram สำหรับการติดต่อ โดยให้เหตุผลว่า ผู้วิจัยอาจจะขอติดต่อเพื่อชมผลงานที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้น รวมทั้งขอแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ และอาจขออนุญาตทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มศิลปิน เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศิลปะข้างถนน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกลุ่มศิลปินเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมผลงานศิลปะข้างถนนตามสถานที่ต่างๆ ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมของผู้วิจัยด้วย เนื่องจากผู้วิจัยต้องทำการศึกษาและจำจดผลงานชิ้นต่างๆ ว่าเป็นงานของศิลปินคนไหน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสนใจของตัวผู้วิจัยที่มีต่อผลงานของศิลปินคนนั้นๆ ซึ่งมีส่วนอย่างมากในการช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนาความสัมพันธ์กับกลุ่มศิลปินได้อย่างราบรื่น

ผู้วิจัยขอเสนอตัวอย่างภาพที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กลุ่มศิลปินข้างถนนได้รวมตัวกันสร้างสรรค์ผลงานในสถานที่ต่างๆ ดังนี้

ภาพที่ 3.1 กิจกรรม A la art wall competition ความหลากหลายที่ลงตัว ที่มาบุญครอง

ภาพที่ 3.2 งาน Croco head htk ที่ชุมชนหัวตะเข้

ภาพที่ 3.3 โครงการกำแพงศิลปะเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บริเวณถนนราชดำเนิน

ภาพที่ 3.4 เขื่อนไม้เต็ง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 3.5 สามย่าน กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 3.6 จระเข้ร้อย ลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

3. การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะข้างถนน ไม่ว่าจะเป็นวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ บทความ งานวิจัย รวมทั้งเอกสารทางวิชาการต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะข้างถนนทั้งในและต่างประเทศ การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น นิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะข้างถนน และรายการทางสถานีโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะข้างถนน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะข้างถนนที่ปรากฏอยู่ตามสื่อต่างๆ

วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลนี้ ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้า และติดตามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะข้างถนนด้วยตนเองร่วมกับผู้ช่วยวิจัย โดยทำการสืบค้นข้อมูลเอกสารประเภทหนังสือ วิทยานิพนธ์ รวมถึงบทความ

ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะข้างถนนตามห้องสมุดในมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้แก่ หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงการสืบค้นข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต ในเว็บไซต์ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะข้างถนน เช่น <http://www.oknation.net>, <http://www.nytimes.com>, <http://www.academia.edu>, <http://www.forbes.com> รวมถึงการสืบค้นจากนิตยสารที่มีการนำเสนอ งานศิลปะข้างถนน ได้แก่ นิตยสาร GoPlay นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการติดตามรายการโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอ เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะข้างถนน ได้แก่ รายการหน้าที่พลเมือง ตอนกราฟฟิตี้ ศิลปะเพื่อสาธารณะประโยชน์ ออกอากาศเมื่อ 23 มีนาคม 2558 ทางช่อง TPBS และรายการพลเมืองศิลป์ ตอนศิลปะข้างถนน ออกอากาศ เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2558 ทางช่อง NOW 26 รวมทั้งรายการ กลางเมือง ตอนศิลปะข้างถนนพ่นแหวก ออกอากาศเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2556 ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าถึงรายการนี้จากเว็บไซต์ <https://www.youtube.com/watch?v=SAiBwxnBY5I>

3.4 การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสาร มาทำความเข้าใจในเบื้องต้น โดยจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด นำมาวิเคราะห์ภายใต้กรอบคุณค่าทางอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนน เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงบริบททางสังคมไทย และปัจจัยในการสร้างสรรค์ศิลปะข้างถนนเพื่อการสื่อความหมายด้าน อัตลักษณ์ รวมทั้งการจำแนกประเภทของศิลปะข้างถนนภายใต้บริบททางสังคมไทย คุณค่าทางด้านอัตลักษณ์ ของศิลปะข้างถนน ความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอผลงานของศิลปินข้างถนน รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีนิยม เพื่อใช้เป็นต้นทุนทางความคิดในการต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลต่างๆ ครบถ้วน จะนำข้อมูลที่ได้มากำหนดประเด็นต่างๆ และบรรยายเชื่อมโยงในแต่ละประเด็น เพื่อให้ได้คำตอบถึงคุณค่าทางอัตลักษณ์ของศิลปะข้างถนน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปต่อยอดสู่การสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป